

NORGES BANK MEMO

Norges Banks vurdering av interbanksystemet NICS, og DNBs og SpareBank 1 SMNs oppgjørsbanksystem mot internasjonale prinsipper for finansielle infrastrukturer

NR. 4 | 2020

NORGES BANK

Norges Bank Memo nr. 4 | 2020

Norges Bank

Adresse: Bankplassen 2
Post: Postboks 1179 Sentrum, 0107 Oslo
Telefon: 22316000
Telefaks: 22413105
E-post: post@norges-bank.no
Web: www.norges-bank.no

ISSN 1894-0277 (online)

ISBN 978-82-8379-179-2 (online)

NORGES BANK MEMO
NR 4 | 2020

NORGES BANKS
VURDERING AV
INTERBANKSYSTEMET NICS,
OG DNBS OG SPAREBANK 1
SMNS
OPPGJØRSBANKSYSTEM
MOT INTERNASJONALE
PRINSIPPER FOR
FINANSIELLE
INFRASTRUKTURER

Norges Bank skal etter sentralbankloven fremme et effektivt og sikkert betalingssystem, og overvåke betalingssystemet. Norges Bank gir konsesjon og fører tilsyn med oppgjørssystem for pengeoverføringer mellom bankene. Tilsynsansvaret følger av betalingssystemloven kapittel 2. Norges Banks overvåking bygger på internasjonale prinsipper.

NORGES BANK MEMO
NR 4 | 2020

NORGES BANKS
VURDERING AV
INTERBANKSYSTEMET NICS,
OG DNBS OG SPAREBANK 1
SMNS
OPPGJØRSBANKSYSTEM
MOT INTERNASJONALE
PRINSIPPER FOR
FINANSIELLE
INFRASTRUKTURER

Norges Bank vurderer systemer under tilsyn og overvåking etter standarder utarbeidet av CPMI og IOSCO.¹ Denne rapporten presenterer Norges Banks vurdering av interbanksystemet Norwegian Interbank Clearing System (NICS), og DNBS og SpareBank 1 SMNs oppgjørssystem etter disse standardene. Hovedkonklusjonen er at systemene oppfyller de fleste prinsippene, men at det er behov for enkelte forbedringer. Norges Bank følger opp gjennom overvåking- og tilsynsarbeid at forbedringene gjennomføres.

1. Prinsippene fra CPMI-IOSCO

For å fremme finansiell stabilitet utarbeidet samarbeidsorganer for sentralbanker (CPMI) og tilsynsmyndigheter (IOSCO) i 2012 internasjonale prinsipper for finansielle infrastrukturer («Principles for Financial Market Infrastructures», PFMI). PFMI består av 24 prinsipper som skal bidra til at finansielle transaksjoner blir gjort opp og registrert på en sikker og effektiv måte. Prinsippene fra CPMI-IOSCO er anbefalinger som internasjonalt regnes som beste praksis i overvåking av finansiell infrastruktur.

«Financial Market Infrastructures» (FMI) er avregnings- og oppgjørssystemer, verdipapirsentraler og verdipapiroppgjørssystemer, samt sentrale motparter og handelsregistre. Sentralbanker og andre myndigheter følger opp gjennom overvåking at slike infrastruktursystem innrettes i tråd med PFMI. Sentralbankenes overvåking kan også omfatte såkalte kvasisystem, se avsnitt 3.5 i Central Bank oversight over payments and settlement systems fra CPMI.² Et kvasisystem er et system som har viktige trekk felles med FMI-er, men som ikke er en FMI. Eksempel på kvasisystem er oppgjørssystemene til DNB og SpareBank 1 SMN.

PFMI-anbefalingene ble publisert i 2012. Norges Bank publiserte sine evalueringer av hvordan norske FMI-er oppfylte prinsippene i rapporten Finansiell infrastruktur 2014. I etterkant har Norges Bank hatt en risikobasert tilnærming til hvilke prinsipper vi løpende har fulgt opp overfor de forskjellige FMI-ene og kvasisystemene.

I denne rapporten vurderer vi på ny interbanksystemet NICS og DNBS og SMNs oppgjørssystem mot alle relevante prinsipper i PFMI. Vurderingene i denne rapporten er basert på selvevalueringer fra Bits, DNB og SMN fra 2019, avtaler og regelverk, dokumentasjon av systemenes risikorammeverk, samt annen informasjon som Norges Bank har fått gjennom sitt tilsyns- og overvåkingsarbeid³. Norges Banks oppgjørssystem (NBO) og verdipapiroppgjørssystemet VPS er ikke omfattet i rapporten. Norges Banks egenvurdering av NBO mot PFMI er publisert i en egen rapport⁴.

¹ «Committee on Payment and Market Infrastructures (CPMI)» er en sentralbankkomite som skal fremme robuste og effektive løsninger knyttet til betalings-, clearing- og oppgjørssystemer.

«International Organisation of Securities Commissions (IOSCO)» er en forsamling av myndighetsorganer som regulerer verdipapir- og futuresmarkeder. Finanstilsynet er medlem i IOSCO.

² CPMI (2005) <https://www.bis.org/cpmi/publ/d68.pdf>

³ Bits har offentliggjort sin selvevaluering av NICS mot PFMI. Se Bits (2019). <https://www.bits.no/wp-content/uploads/2019/08/2019-Bits-egenvurdering-av-NICS-etter-CPMI-IOSCOs-prinsipper-for-finansiell-infrastruktur-PFMI.pdf>

⁴ <https://static.norges-bank.no/contentassets/6e6ca7f8e69a4b259342944ad3284133/pfmi-egenvurdering-nbo-2019.pdf?v=05/25/2020134350&ft=.pd>

2. Kort om systemene⁵

Norges Bank er den øverste oppgjørsbanken i det norske betalingssystemet. De fleste betalinger som blir gjort i norske kroner, gjøres i siste instans opp i NBO. Det gjelder både vanlige betalinger for husholdninger og bedrifter, store betalinger i finans- og valutamarkedene og betalinger som involverer offentlig sektor.

NICS er bankenes felles system for mottak og avregning av betalingstransaksjoner og for oppgjør av realtidsbetalinger. Bits, som er bankenes felles infrastrukturselskap, er operatør av NICS. Bits har konsesjon og er underlagt tilsyn fra Norges Bank. Konsesjonen til Bits omfatter tre funksjoner:

- Avregning (NICS Netto). Nesten alle betalingstransaksjoner i Norge blir sendt til NICS for avregning før avregningene blir videreformidlet til oppgjør i NBO (nettoppgjør) fem ganger daglig. Kort- og girobetalinger er eksempler på betalinger som inngår i en avregning.
- Bruttobetalinger (NICS Brutto). Betalinger over 25 millioner kroner styres til et eget løp, NICS Brutto. Slike betalinger sendes enkeltvis og umiddelbart til Norges Bank for oppgjør. Betalinger under 25 millioner kroner kan styres til NICS Brutto ved å sende SWIFT-meldinger som merkes spesielt.
- Realtidsbetalinger (NICS Real). I 2020 er det innført en ny løsning for realtidsbetalinger. Løsningen innebærer at betalingsmottaker får penger på sin konto få sekunder etter at betalingen er igangsatt. Oppgjøret mellom banker skjer enkeltvis i private bankpenger i NICS Real, men er sikret med avsatt likviditet i sentralbankpenger i Norges Bank, noe som fjerner kredittrisikoen mellom bankene.⁶ Vipps-betalinger inngår blant annet i denne løsningen. Fem ganger om dagen oppdateres kontoene i Norges Bank med bevegelsene på kontoene i NICS Real.

Bankene kan delta i oppgjøret i NBO direkte (nivå 1) eller indirekte (nivå 2). Bankene på nivå 2 gjør opp i NBO gjennom en annen bank (privat oppgjørsbank). Etter at NICS har laget en avregning, tar den private oppgjørsbanken over posisjonene til bankene på nivå 2. Posisjonene til nivå-2-bankene slås sammen med posisjonen til oppgjørsbanken, slik at oppgjørsbanken bare har én posisjon i oppgjøret av avregninger i NBO. Den samme lagdelte strukturen gjelder for oppgjør av realtidsbetalinger i NICS Real. Bankene på nivå 1 setter av likviditet på en egen konto i Norges Bank, mens hver betaling gjøres opp enkeltvis i NICS Real.

Når oppgjøret av en avregning er gjennomført i NBO, blir nivå 2-bankenes konto i oppgjørsbanken belastet eller godskrevet. Ved utgangen av 2019 deltok 21 banker direkte i nettoppgjøret i NBO, mens 99 banker deltok indirekte (nivå 2) gjennom en oppgjørsbank. Den største private oppgjørsbanken er DNB, som gjør opp på vegne av 88 banker. SpareBank 1 SMN er oppgjørsbank for ti banker, mens Danske Bank gjør opp for én bank.

⁵ Se rapporten «Det norske finansielle systemet 2020» (Norges Bank) for grundigere beskrivelser av det norske betalingssystemet.

⁶ Denne strukturen har klare likhetstrekk med valutaoppgjøret i CLS, der hver valutabetaling gjøres opp enkeltvis i CLS, men med sentralbankpenger som sikkerhet.

3. Overordnet vurdering

Norges Bank finner at NICS, DNBs og SpareBank 1 SMNs oppgjørssystem er organisert på en sikker og effektiv måte. Vurderingen gjenspeiler at FMI-ene har arbeidet målrettet med forbedringspunktene Norges Bank tidligere har påpekt.

Tabellen under viser hvilke prinsipper vi har vurdert de ulike systemene mot og hvordan vi finner systemene oppfyller de ulike prinsippene. Karakterene er basert på følgende kriterier fra CPMI-IOSCO:

- **Oppfylt («grønt»):** Eventuelle mangler er små og ikke vesentlige.
- **I hovedsak oppfylt («gult»):** Systemet har én eller flere mangler som gir grunn til bekymring. Manglene bør rettes innen et fastsatt tidspunkt.
- **Delvis oppfylt («oransje»):** Systemet har én eller flere mangler som kan bli alvorlige dersom forholdet ikke blir rettet opp raskt. Arbeidet med å rette opp forholdet skal prioriteres høyt.
- **Ikke oppfylt («rødt»):** Systemet har én eller flere mangler som er så alvorlige at det krever handling med en gang.
- **Ikke relevant («hvitt»):** Prinsippet er ikke relevant.

Tabell 1 Norges Banks vurdering av hvordan NICS, DNB og SpareBank 1 SMNs oppgjørssystem oppfyller prinsippene for finansielle infrastrukturer

PRINSIPP	NICS	DNB	SMN
1 Juridisk grunnlag			
2 Styringsstruktur			
3 Rammeverk for risikostyring			
4 Kredittrisiko			
5 Sikkerhetsstilling			
6 Marginer			
7 Likviditetsrisiko			
8 Finalitet			
9 Pengeoppgjør			
10 Fysisk levering			
11 Verdipapirregistre			
12 EoV ⁷ -oppgjørssystem			
13 Deltakermislighold			
14 Segregering og portabilitet			
15 Forretningsrisiko			
16 Investeringsrisiko			
17 Operasjonell risiko			
18 Tilgang og deltakerkrav			
19 Indirekte deltakelse			
20 Sammenknyttinger			
21 Effektivitet			
22 Kommunikasjon			
23 Publisering av informasjon			
24 Transaksjonsregistre			

Norges Banks vurderinger sammenfaller med systemeierne egne vurderinger. Selv om et prinsipp er oppfylt, kan Norges Bank likevel ha anbefalinger om endringer eller tiltak til systemeierne.

⁷ Oppgjørssystem for bytte av verdier (Exchange of value settlement system) er system som gjør opp handler med aktiva av ulike slag, for eksempel valuta mot verdipapirer.

3.1. NICS

NICS har konsesjon fra Norges Bank. Fram til 2017 var NICS Operatørkontor ansvarlig operatør. Konsesjonen ble da fornyet med Bits AS som ansvarlig operatør.

Prinsipp 1-3: Organisering

Etter prinsipp 1 om «juridisk grunnlag» skal en FMI ha et velfundert, klart, transparent og rettskraftig juridisk grunnlag for alle betydningsfulle deler av sin virksomhet.

NICS-reglene med vedlegg fastsetter deltakernes forpliktelser og rettigheter. Reglene omfatter avregning av transaksjoner som sendes til NICS, formidling av avregning til NBO og formidling av oppgjorte transaksjoner til deltakerne. NICS-reglene definerer tidspunktet for når transaksjoner anses som mottatt av NICS og håndtering av transaksjoner dersom en deltaker settes under krisebehandling. Regelverket er tilgjengelig på Bits sine hjemmesider.

Bits som operatør og Nets Norge Infrastruktur (NNI)⁸ som driftsleverandør for NICS har inngått en driftsavtale. NNI er et norsk selskap, heleid av danske Nets A/S, som er et betalingsforetak underlagt tilsyn fra det danske finanstilsynet. Banker som vil delta i NICS og benytte driftsleverandørens tjenester, må signere en tilknytningsavtale med leverandøren. Avtalen regulerer blant annet partenes ansvar ved mislighold. Bits og Norges Bank har inngått en avtale som omfatter oversendelse av betalingsoppdrag fra NICS til NBO. Avtalen regulerer også forhold knyttet til nivå 2-bankers skifte av oppgjørsbank dersom opprinnelig oppgjørsbank skulle komme i en situasjon der den ikke kan levere oppgjørstjenester.

For personopplysninger som behandles i NICS, har deltakerne (som behandlingsansvarlig) og Bits (som databehandler) inngått databehandleravtaler som skal sikre at personopplysninger behandles i samsvar med gjeldende lov og forskrifter (GDPR).

Norges Bank finner at NICS-regelverket er velfundert, klart, transparent og gir et rettskraftig juridisk grunnlag for alle betydningsfulle deler.

Etter prinsipp 2 om «styringsstruktur» skal en FMI ha en styringsstruktur som er klar og transparent, og som medvirker til at FMI-en er robust og effektiv.

I 2014 fant Norges Bank at NICS Operatørkontor ikke hadde uavhengige styremedlemmer og at det ikke var etablert rutiner for å vurdere innsatsen til de enkelte medlemmene i styret. Videre sikret ikke prosedyrene at sammensetningen av styret ga tilstrekkelig variert kompetanse. Norges Bank fant samtidig at NICS Operatørkontor hadde en god og robust styringsstruktur og vurderte at NICS i hovedsak oppfylte prinsipp 2.

I 2015 fant Norges Bank at NICS Operatørkontor hadde fått på plass bestemmelser om evaluering av styremedlemmer og krav om hvordan styret skal settes sammen for å sikre en variert kompetanse. Det var også lagt til rette for at styret kunne få uavhengige medlemmer, men etter Norges Banks vurdering var ikke dette kravet oppfylt i 2015 og vurderingen av prinsipp 2 ble derfor fremdeles vurdert som i hovedsak oppfylt. Norges Bank konkluderte med at kravet om et uavhengig styremedlem ble oppfylt i 2017 og vurderte prinsippet som fullt ut oppfylt.

Norges Bank finner at Bits har en styringsstruktur som er tilfredsstillende dokumentert og som medvirker til at NICS' oppgaver utføres effektivt. Styringsstrukturen kan likevel gjøres klarere om Bits lager en samlet oversikt over styringsdokumentene, som blant

⁸ Fra august 2020 Centurion NNI AS.

annet viser når de sist ble oppdatert. Til tross for at dette er et forbedringspunkt, finner Norges Bank at NICS oppfyller prinsipp 2 fullt ut.

Etter prinsipp 3 om «rammeverk for risikostyring» skal en FMI ha et godt rammeverk for å håndtere juridisk, finansiell og operasjonell risiko.

I 2014 fant Norges Bank at NICS hadde et tilfredsstillende rammeverk for å håndtere risiko, men at dette rammeverket ikke dokumenterte hvilken rolle NICS Operatørkontor hadde i risikostyringen. Norges Bank fant også at det var uklart hvem som hadde ansvar i de ulike prosessene, hvem som utførte de ulike oppgavene i risikostyringen og hvor ofte risiko ble rapport til styret og ledelsen i NICS Operatørkontor. Norges Bank fant samtidig at NNI hadde etablert et mer tilfredsstillende rammeverk for risikostyring, men samlet ble vurderingen at NICS bare delvis oppfylte prinsipp 3.

I 2015 fant Norges Bank at NICS oppfylte prinsipp 3 fullt ut. NICS Operatørkontor hadde utarbeidet et formelt og helhetlig risikorammeverk som slo fast rollefordelingen mellom styret og ledelsen. Administrasjonen fikk utfyllende rutiner for hvordan risikostyringen skal gjennomføres, hvor det beskrives hvordan det årlig skal gjøres en helhetlig risikovurdering. Det ble også etablert en egen risikokomiteé for NICS Operatørkontor med uavhengige medlemmer. Komiteen skal gi en selvstendig vurdering av arbeidet og vurderingene administrasjonen gjør i risikostyringsprosessene i NICS.

Norges Bank finner at Bits har et tilfredsstillende rammeverk for håndtering av risiko. Risikovurderinger av NICS gjøres av Bits i samarbeid med Nets som driftsleverandør. Nets benytter ISO 27001 som rammeverk for risikostyring knyttet til datasikkerhet.

Norges Banks vurdering:
NICS oppfyller prinsipp 1, 2 og 3.

Norges Banks anbefaling:
Bits oversender en komplett oversikt over gjeldende styringsdokumenter sammen med årsrapporten om NICS til Norges Bank. Oversikten skal vise når dokumentene sist ble oppdatert.

Prinsipp 4: Kredittrisiko

En FMI skal måle, overvåke og håndtere sine kreditteksponeringer overfor deltakerne, som oppstår fra egne betalinger, avregning eller oppgjør.

NICS er et system for mottak og avregning av betalingstransaksjoner og oppgjør av realtidbetalinger og påtar seg ikke kredittrisiko ved å utføre disse funksjonene. NICS Netto er basert på kreditering etter oppgjør for hovedtyngden av betalingene målt etter verdi. Det betyr at bankene i hovedsak ikke påføres kredittrisiko gjennom sin deltakelse i NICS.

Betalinger med BankAxept-kort fører til en kredittrisiko for bankene ved at innløserbanken garanterer oppgjør til brukerstedet før oppgjør av betalingene. Det legges til grunn at denne kredittrisikoen er håndterbar for bankene: Målt i verdi utgjør BankAxept-transaksjoner en liten del av omsetningen i NICS og avtaleverket til Bits sikrer at en avregning er bindende med en bank under insolvensbehandling. Bankene eksponeres dermed mot nettobeløp om en av de andre bankene blir insolvent. Videre har avtaleverket en bestemmelse om at et eventuelt tap skal fordeles på bankene.

Straksbetalinger medførte fram til våren 2020 kredittrisiko for bankene fordi det var kreditering av kunder før oppgjør. Det er nå utviklet en løsning, NICS Real, som fjerner kredittrisikoen gjennom at bankene setter til side likviditet i Norges Bank for forpliktelser de pådrar seg i realtidsløsningen. En bank får ikke gjennomført en

betaling hvis det fører til en forpliktelse som overstiger beløpet banken har satt til side. Bankene kan dermed ikke påføres et tap fordi en annen bank settes under insolvensbehandling.

Norges Bank finner at NICS ikke påtar seg kredittrisiko og at kredittrisikoen som deltakerne påtar seg ved å delta i NICS, er begrenset. Eventuelle tap blir håndtert på en forutsigbar måte.

Norges Banks vurdering:
NICS oppfyller prinsipp 4.

Prinsipp 7: Likviditetsrisiko

En FMI skal måle, overvåke og håndtere sin likviditetsrisiko.

Oppgjør av nettoposisjoner og bruttotransaksjoner fra NICS skjer i sentralbankpenger i NBO. NICS garanterer ikke oppgjør og tilfører ikke likviditet til oppgjørene dersom en deltaker mangler likviditet. NICS har heller ikke et system med likviditetstilbydere som trer inn dersom en deltaker ikke har tilstrekkelig likviditet til et oppgjør. Store deler av prinsipp 7 er derfor ikke relevant for NICS.

Etter prinsipp 7 bør en FMI ha regler og prosedyrer for å sikre samme-dags-oppgjør selv om én eller flere deltakere misligholder sin forpliktelse. En deltaker som misligholder en forpliktelse, tas ut av avregningen i NICS. Det lages deretter en ny avregning som sendes til oppgjør. Når deltakeren skaffer seg dekning for sin posisjon, blir betalingene til og fra deltakeren tatt inn i avregningen i NICS.

Norges Bank finner at reglene sikrer samme-dags-oppgjør også i situasjoner med mislighold.

Norges Banks vurdering:
NICS oppfyller prinsipp 7.

Prinsipp 8 og 9: Finalitet og pengeoppgjør

Etter prinsipp 8 skal en FMI ha klart definerte tidspunkt for endelig oppgjør, og senest innen stengtid på valuteringsdatoen.⁹

Betalingssystemloven inneholder bestemmelser om rettsvern og sikkerhet for avregnings- og oppgjørsavtaler. Tidspunktet for når et oppdrag skal anses lagt inn i systemet, skal være avtalt mellom deltakerne i systemet. Det samme gjelder tidspunktet for når retten til å tilbakekalle ordrer er bortfalt. Deltakervilkårene i NICS definerer klart når ulike betalingstyper er lagt inn i NICS og ikke kan tilbakekalles. En transaksjon er gjort opp med endelig virkning når en deltakers konto er belastet i NBO.

Norges Bank finner at det i NICS er klart definerte tidspunkt for når en transaksjon er lagt inn i systemet og ikke lenger kan tilbakekalles.

Etter prinsipp 9 skal en FMI gjennomføre pengeoppgjør i sentralbankpenger når det er praktisk og mulig.

Transaksjoner som mottas og avregnes av NICS, blir gjort opp direkte i Norges Bank. Et unntak er realtidbetalinger som gjøres opp i NICS Real. Bankenes eksponeringer i NICS Real er sikret med sentralbankpenger og det oppstår ikke kredittrisiko i løsningen.

⁹ Valuteringsdato er datoen hvor renteberegningen av et beløp starter eller opphører.

Norges Bank finner at hoveddelen av betalinger gjøres opp i sentralbankpenger og for betalinger i NICS Real skjer oppgjøret med sikkerhet i sentralbankpenger.

NORGES BANK MEMO
NR 4 | 2020

Norges Banks vurdering:
NICS oppfyller prinsipp 8 og 9.

NORGES BANKS
VURDERING AV
INTERBANKSYSTEMET NICS,
OG DNBS OG SPAREBANK 1
SMNS
OPPGJØRSBANKSYSTEM
MOT INTERNASJONALE
PRINSIPPER FOR
FINANSIELLE
INFRASTRUKTURER

Prinsipp 13: Deltakermislighold

En FMI skal ha effektive og klart definerte regler og prosedyrer for å håndtere mislighold hos en deltaker.

«Regler for avregning og oppgjør for transaksjoner som inngår i NICS» har bestemmelser og prosedyrer for hvordan en misligholdssituasjon fra en deltaker skal håndteres. Sanksjoner overfor bankene framgår av vedlegg til reglene. Videre er det regler for forholdet mellom private oppgjørsbanker og NICS når det gjelder oppgjørsbankens beløpsmessige forpliktelse for nivå 2-banken. Forpliktelsen er begrenset gjennom en ramme, benevnt «CAP» i NICS-reglene, som oppgjørsbankene setter. Sanksjoner ved overskridelse av CAP framgår av reglene. Reglene er offentlig tilgjengelig på Bits sin hjemmeside.

Etter prinsipp 13 bør en FMI jevnlig teste prosedyrene for deltakermislighold. Bits tester jevnlig scenarioer med overskridelse av CAP. Et bytte av oppgjørsbank for nivå 2-banker har ikke vært testet de senere år.

Norges Bank finner at NICS har tilfredsstillende og forutsigbare regler for håndtering av mislighold. Norges Bank mener likevel Bits bør øve hyppigere på bytte av oppgjørsbank for nivå 2-banker. I tillegg til å verifisere at funksjonaliteten fungerer, kan slike øvelser vise om nivå-2-bankene har tilstrekkelig likviditet (i form av innskudd eller låneadgang) i NBO til å dekke sin posisjon.

Norges Banks vurdering:
NICS oppfyller prinsipp 13.

Norges Banks anbefaling:
Bits tester jevnlig, og minst hvert tredje år, bytte av oppgjørsbank for nivå 2-banker.

Prinsipp 15: Generell forretningsrisiko

En FMI skal identifisere, overvåke og håndtere sin generelle forretningsrisiko. FMI-en skal ha tilstrekkelig likvide eiendeler til å dekke potensielle tap som følge av forretningsrisiko, slik at FMI-en kan opprettholde driften og tjenestetilbudet hvis slike tap oppstår. De likvide eiendelene skal til enhver tid være store nok til å sikre en beredskapsløsning eller en ordnet avvikling av driften av kritiske funksjoner og tjenester.

Bits eies av Finans Norge, som er finansnæringens hovedorganisasjon. Bits er følgelig ikke et profittbasert selskap og kostnadene for Bits dekkes av deltakerne. Forretningsrisikoen for Bits er derfor lav. Et tap kan oppstå hvis Bits pådrar seg erstatningsansvar overfor deltakerne ved å treffe beslutninger i strid med NICS' regler eller betalingssystemlovens bestemmelser. Det er inngått avtale med deltakerne om at et slikt krav ikke kan overstige et på forhånd fastsatt beløp pr. handling. Eventuelle krav skal dekkes av nivå 1-banker etter en fastsatt fordelingsnøkkel.

Nets A/S er driftsleverandør for NICS, og NICS er derfor eksponert for Nets' forretningsrisiko. Det er inngått en egen *Financial Recovery Plan* (finansiell beredskapsplan) som skal sikre at Nets har finansiell styrke til å drifte NICS i minimum 18 måneder etter at en situasjon med manglende kapital oppstår. Dette gjelder i et utvalg krisescenarier som er satt opp i beredskapsplanen. Nets er underlagt tilsyn og egenkapitalkrav fra det danske finanstillsynet og følger de høyeste egenkapitalkravene

etter det reviderte betalingstjenestedirektivet i EU (PSD2).¹⁰ I tillegg sikrer driftsavtalen med NNI at Bits får tilgang til kildekoden for NICS i situasjoner der Nets ikke overholder avtalte egenkapitalkrav. I slike tilfeller skal Nets fortsette driften av NICS i overensstemmelsen med avtalte forpliktelser fram til drift kan skje hos en ny leverandør.

Norges Bank finner at forretningsrisiko er tilfredsstillende håndtert av Bits som operatør av NICS.

Norges Banks vurdering:
NICS oppfyller prinsipp 15.

Prinsipp 17: Operasjonell risiko

En FMI skal identifisere mulige kilder til operasjonell risiko, både interne og eksterne, og redusere betydningen gjennom bruk av hensiktsmessige systemer, prinsipper, prosedyrer og kontroller. Systemene bør utformes for å sikre en høy grad av sikkerhet og operasjonell pålitelighet, og bør ha tilpasset og skalerbar kapasitet. Kontinuitetssystem skal ta sikte på tidsriktig gjenopprettelse av driften og oppfyllelse av FMI-ens forpliktelser, også ved omfattende og store avbrudd.

Styret i Bits har etablert retningslinjer for risikostyring og gjennomfører systematiske risikovurderinger. NICS Risikokomiteé bistår styret og administrasjon i arbeidet med hensiktsmessig og helhetlig risikostyring. Komiteéen foretar selvstendige vurderinger av administrasjonens arbeid og vurderinger knyttet til risikostyring og legger regelmessig fram vurderinger for styret. Risikovurderinger samt egenevaluering av cybersikkerhet oversendes årlig til Norges Bank som konsesjonsmyndighet.

Norges Bank har tidligere konkludert med at NICS ikke fullt ut oppfyller anbefalingene PFMI har for operasjonell risiko. I 2018 ble prinsipp 17 vurdert som «i hovedsak oppfylt» fordi det var mangler ved beredskapsløsningen. I mars 2020 ble siste fase av etablering av et nytt driftsoppsett ferdigstilt. Samtlige banker er nå tilknyttet et nytt eksternt nettverk (ExtraNet) som skal sikre at transaksjoner til NICS behandles som forutsatt selv om ett driftssted faller ut. Sikker filoverføring med full kryptering av innholdet i filer er også etablert i løpet av 2020.

Norges Bank finner at etableringen av nytt driftsoppsett og innføringen av full kryptering av filer sammen med styrkingen av risikorammeverket som ble gjennomført rundt 2015 (prinsipp 3), gjør at NICS nå har tilfredsstillende løsninger for å håndtere operasjonell risiko.

Norges Bank vurderer likevel at det finnes forbedringspunkter:

- *Beredskapsløsninger - testing og kontinuitetsplaner*
Etter prinsipp 17 skal kontinuitetsplaner og systemer testes regelmessig. Dette arbeidet kan forbedres. Et eksempel er at løsningen for bytte av oppgjørsbank for nivå 2-banker bør testes hyppigere, jf. Norges Banks anbefaling til prinsipp 13.

Bits og Nets gjennomfører en rekke øvelser gjennom året, jf. egen oversikt i vedlegg til Årsrapportene for NICS. Det framgår imidlertid ikke tydelig hvem som initierer de ulike øvelsene eller om øvelsene viste at det er behov for forbedringer. Norges Bank vurderer at det i oversikten bør gå fram hvem som har initiert øvelsen og om det ble avdekket behov for forbedringer.

¹⁰ For nærmere beskrivelse av PSD2 se boks side 9 i rapporten Finansiell Infrastruktur 2017

Revisjonsselskapet PwC har på oppdrag fra Nets utarbeidet rapport etter rammeverket ISAE 3402. Rapporten viser resultatet fra PwC' testing av utvalgte deler av Nets' IT-systemer. Norges Bank vurderer at Bits kan forbedre oppfølgingen av rapporten ved å verifisere og dokumentere om svakheter hos Nets kan være av betydning for NICS. Særlig vil det være viktig å få identifisert risiko for cyberhendelser. Norges Bank vil legge vekt på arbeid med cybersikkerhet i tilsyns- og overvåkingsarbeidet framover.

NORGES BANK MEMO
NR 4 | 2020

NORGES BANKS
VURDERING AV
INTERBANKSYSTEMET NICS,
OG DNBS OG SPAREBANK 1
SMNS
OPPGJØRSBANKSYSTEM
MOT INTERNASJONALE
PRINSIPPER FOR
FINANSIELLE
INFRASTRUKTURER

En FMI kan vurdere et tredje driftssted dersom FMI-en har en spesielt viktig rolle i den finansielle infrastrukturen. Norges Bank finner at NICS har en slik rolle. I brev 30. mai 2018 til Norges Bank uttalte Bits at en vil gjenoppta vurderingen av behov for et tredje driftssted dersom det nye driftsoppsettet for NICS ikke svarer til forventningene. Nytt driftsoppsett ble ferdigstilt i 2020 og Bits bør innen 30. juni 2021 gjøre en vurdering av behovet for et tredje driftssted.

- **Leverandøravhengighet**

En FMI som utkontrakter tjenester, skal ha et robust opplegg for å velge og bytte tjenesteleverandør.

IKT-leverandører er avgjørende for leveransen av kritiske funksjoner til betalingssystemet og annen finansiell infrastruktur. Norges Bank vurderer at det er behov for at avhengigheten til kritiske tjenesteleverandører reduseres, slik at et bytte av leverandør ved behov kan skje effektivt og sikkert. I brev 7. mai 2020 til Bits ba Norges Bank om at Bits utarbeider en oversikt over hvilke løsninger som kan være aktuelle for å redusere leverandøravhengigheten, og som sikrer at NICS fortsatt kan driftes i Norge. Bits har i svarbrev 29. september 2020 beskrevet tiltak som på sikt skal bidra til å redusere leverandøravhengigheten. Leverandøravhengighet er et område Norges Bank vil legge vekt på i tilsyns- og overvåkingsarbeidet framover.

Norges Banks vurdering:

NICS oppfyller prinsipp 17.

Norges Banks anbefaling:

Bits forbedrer dokumentasjonen av øvelser med informasjon om hvem som initierte øvelsene og om det ble avdekket forbedringspunkter.

Bits styrker oppfølgingen av sin driftsleverandør Nets, blant annet ved å gjennomgå revisjonsrapporter (ISAE 3402) mer grundig og systematisk, særlig med hensyn på cyberisiko. Gjennomgangen må dokumenteres og det må framgå om Bits mener det er behov for å etablere nye kontrolltiltak hos Nets.

Bits vurderer behovet for et tredje driftssted innen 30. juni 2021.

Bits etablerer og gjennomfører planer for å redusere leverandøravhengigheten.

Prinsipp 18: Tilgang

En FMI skal ha objektive, risikobaserte og åpent tilgjengelige deltakerkrav.

Betalingsystemloven (bsl) § 2-7 setter krav om at kredittinstitusjoner (banker) som har adgang til å drive virksomhet i Norge, har rett til å bli medlem i interbanksystemer og til å bruke disse i samsvar med fastsatte tariffier og alminnelige forretningsvilkår. Reglene for NICS er offentlig tilgjengelige.¹¹

¹¹ <https://www.bits.no/avtaler-og-regelverk/avregning-og-oppgjor-nics/>

Norges Bank finner at reglene om deltakelse i NICS er klart definerte og åpent tilgjengelige på Bits' hjemmesider. Reglene sikrer at det er objektive kriterier for deltakelse i NICS og oppfyller bestemmelsene i bsl § 2-7.

Norges Banks vurdering:
NICS oppfyller prinsipp 18.

Prinsipp 21: Effektivitet

En FMI skal møte kravene som stilles fra deltakere og markedet det betjener, på en effektiv måte.

Styret i NICS er sammensatt av representanter fra deltakerne og har dermed representanter fra markedet som betjenes. Det er også etablert et Fagråd med representanter fra deltakerne, som drøfter endringer i systemet før disse iverksettes. Videre har NICS én uavhengig styrerepresentant for å sikre en bredere sammensetning av kompetanse. NICS har definerte, målbare kriterier for å vurdere måloppnåelse.

Norges Bank vurderer at NICS er organisert slik at krav fra deltakerne og markedet som betjenes, kan møtes effektivt.

Norges Banks vurdering:
NICS oppfyller prinsipp 21.

Prinsipp 22: Kommunikasjonsprosedyrer og standarder

En FMI skal legge til rette for bruk av internasjonalt aksepterte kommunikasjonsstandarder og prosedyrer.

Bits har over tid arbeidet med å forbedre datakommunikasjonen gjennom sikrere løsninger. I løpet av 2020 er det etablert en sikrere filoverføring mellom deltakerne og NICS.

NICS Real er klargjort for ISO 20022. For at transaksjonsutvekslingen mellom NICS Real og bankene skal kunne skje på ISO 20022-format, må imidlertid også bankene endre og tilpasse sine systemer for dette. Det er planlagt at bankene skal være ferdige med disse tilpasningene innen utgangen av 2022. Bits har også igangsatt et forprosjekt med formål å etablere mandat for et gjennomføringsprosjekt for å erstatte de norske meldingsstandardene NIBE og BOLS med ISO 20022 i utvekslingen av transaksjoner mellom bankene og de øvrige løpene i NICS.

Norges Bank finner at prinsippet i hovedsak er oppfylt. Prinsippet sier at en FMI bør bruke – eller som et minimum legge til rette for bruk av – relevante, internasjonalt aksepterte prosedyrer og standarder for kommunikasjon. Etter Norges Banks vurdering utgjør ISO 20022 et viktig element i en moderne og effektiv infrastruktur. Når dette kommer på plass, vil prinsippet kunne vurderes som fullt ut oppfylt. Norges Bank støtter Bits' arbeid med overgang til ISO 20022-formatet.

Norges Banks vurdering:
Prinsipp 22 er i hovedsak oppfylt for NICS.

Norges Banks anbefaling:
Bits arbeider videre med å erstatte meldingsformatene NIBE og BOLS med ISO 20022.

Prinsipp 23: Publisering av regler, viktige rutiner og markedsdata

En FMI skal ha klare og uttømmende regler og rutiner, og den skal gi deltakerne tilstrekkelig informasjon om risiko, priser og andre kostnader. Alle relevante regler og viktige rutiner skal offentliggjøres.

NICS har regler og prosedyrer som er allment tilgjengelige på Bits' nettsider. Informasjon om priser for deltakelse er også tilgjengelig der. Deltakere i NICS må hvert annet år bekrefte at de kjenner NICS' regler og prosedyrer gjennom en egenmelding. NICS gir informasjon om omsetningen i systemet i dags- og månedsrapporter til egne deltakere.

Norges Bank finner at regler og prosedyrer er tilstrekkelig klare og dekkende, og at de gir informasjon om relevante forhold. Informasjonen er tilgjengelig på Internett.

Norges Banks vurdering:
NICS oppfyller prinsipp 23.

NORGES BANK MEMO
NR 4 | 2020

NORGES BANKS
VURDERING AV
INTERBANKSYSTEMET NICS,
OG DNBS OG SPAREBANK 1
SMNS
OPPGJØRSBANKSYSTEM
MOT INTERNASJONALE
PRINSIPPER FOR
FINANSIELLE
INFRASTRUKTURER

3.2. DNBs oppgjørsbanksystem

NORGES BANK MEMO
NR 4 | 2020

Prinsipp 1-3: Organisering

Etter prinsipp 1 om «juridisk grunnlag» skal en FMI ha et velfundert, klart, transparent og rettskraftig juridisk grunnlag for alle betydningsfulle deler av sin virksomhet.

DNB Bank ASA (DNB) har konsesjon fra Finansdepartementet (2003) for å drive bankvirksomhet, og er underlagt Finanstilsynet som tilsynsmyndighet.

DNB har konsesjon fra Norges Bank (2005) for å drive et oppgjørsbanksystem etter lov om betalingssystemer (BSL). Oppgjørsbanksystemet til DNB er underlagt tilsyn fra Norges Bank.

Opgjørssystemet til DNB er som nevnt på side 3 et kvasisystem. Det vil si et system som har viktige trekk felles med FMI-er, men som ikke er en FMI. Som nevnt på side 4 gjør DNB opp i NBO på vegne av 88 banker.

BSL danner lovgrunnlaget for drift av oppgjørsbanksystem i Norge. Regelverket for oppgjørsbanksystemet til DNB er utarbeidet i regi av DNB, Bits og Norges Bank. DNB har utarbeidet kontoholdsavtale med deltakerbankene, Bits har utarbeidet regler for forholdet mellom oppgjørsbanker på nivå 1 og 2, og Norges Bank har en konto-, oppgjørs- og panteavtale som regulerer oppgjørene som skjer i NBO.

Norges Bank finner at regelverket er velfundert, klart, transparent og gir et rettskraftig juridisk grunnlag for alle betydningsfulle deler av oppgjørsbanksystemet.

Etter prinsipp 2 om «styringsstruktur» skal en FMI ha en styringsstruktur som er klar og transparent, og som medvirker til at FMI-en er robust og effektiv.

Bare deler av prinsippet er relevant for DNB, ettersom oppgjørssystemet til DNB utgjør en liten del av DNBs totale virksomhet (styret i DNB trenger for eksempel ikke ha høy kompetanse på SWIFT, men det må styret i en FMI ha).

Hovedtrekkene i organiseringen av interbankvirksomheten er: DNB er ansvarlig operatør, jf. bsl. § 2-4. Konsernsjefen i DNB har ansvaret for virksomheten under interbanksystemet og rapporterer til styret i DNB. Ansvaret for den daglige oppfølgingen er delegert til divisjonsdirektøren for «Payments Open banking & Identity». Ansvaret for utvikling og drift av systemene som benyttes i virksomheten som interbank, er lagt til konserndirektør for «Technology & Services». Ansvaret for daglig drift og overvåking av oppgjørsvirksomheten er lagt til direktør for DNB Konsernfinans og konserndirektør for «Corporate Banking» har ansvaret for avtaleverket til interbanksystemet. Virksomheten og arbeidsprosessene til DNB er detaljert beskrevet i ulike styringsdokumenter.

Norges Bank finner at det går klart fram hvordan styringen, rapporteringen og beslutningene blir tatt i DNB. DNB har også dokumentert oppgjørsbanksystemet og arbeidsprosessene i et helhetlig system som skal sikre kvaliteten på prosessene. Norges Bank vurderer prinsippet som oppfylt så langt det passer for oppgjørsbanksystemet til DNB.

Etter prinsipp 3 om «rammeverk for risikostyring» skal en FMI ha et godt rammeverk for å håndtere juridisk, finansiell og operasjonell risiko.

Etter rammeverket til DNB har alle ledere ansvaret for å kjenne og styre den operasjonelle risikoen på sitt område, også for utkontraktert virksomhet. Videre er alle forretnings- og støtteområder i DNB knyttet til en «Operational Risk Officer» (ORO), som ivaretar områdetets operasjonelle risikofunksjon. ORO-ene skal på sine områder

NORGES BANKS
VURDERING AV
INTERBANKSYSTEMET NICS,
OG DNBS OG SPAREBANK 1
SMNS
OPPGJØRSBANKSYSTEM
MOT INTERNASJONALE
PRINSIPPER FOR
FINANSIELLE
INFRASTRUKTURER

blant annet etablere årsplan for operasjonell risikostyring, bidra til å forankre eget område i fellesløsningene som er utviklet, tilrettelegge og gjennomføre statusrapportene for operasjonell og forretningsmessige risiko og være pådriver for gjennomføring av tiltak for å redusere risikoen. Alle ledere har ansvar for etterlevelse av eksternt regelverk og internt regelverk utledet av eksternt regelverk. Etterlevelsefunksjonen ved «Head of Compliance» har ansvar for overvåking av og rapportering om etterlevelsesrisiko knyttet til regelverk av betydning for området.

DNB kontrollerer den finansielle risikoen de påtar seg i interbankvirksomheten ved å sette oppgjør ramme (CAP) for deltakerne, jf. Prinsipp 4 og 7. Dersom en deltaker kommer utenfor sin ramme, vil ikke transaksjonene til og fra denne deltakeren komme med i avregningen i NICS. Som oppgjørsbank er DNB avhengig av robust drift i NICS og i Norges Bank. DNB er representert i styret til NICS og NICS er også underlagt konsesjon og tilsyn fra Norges Bank. Både risikoen DNB har fra egne deltakere og risikoen DNB har fra FMI-er som DNB samvirker med, må derfor antas å være lav.

Norges Bank finner at DNB har et helhetlig og dekkende risikorammeverk, hvor det går fram hvem som har ansvaret for ulike funksjoner i oppgjørsbanksystemet. Rammeverket og retningslinjene er dokumentert skriftlig.

Norges Banks vurdering:

DNBs oppgjørsbanksystem oppfyller prinsipp 1, 2 og 3.

Prinsipp 4: Kredittrisiko

En FMI skal måle, overvåke og håndtere sine kreditteksponeringer overfor deltakerne, som oppstår fra egne betalinger, avregning eller oppgjør.

DNB påtar seg en forpliktelse på vegne av deltakerne og krever ikke sikkerhet. DNB pådrar seg dermed en kredittrisiko gjennom sin rolle som oppgjørsbank. Størrelsen på kredittrisikoen er begrenset gjennom ordningen med CAP som Bits har etablert for bankene med oppgjør på nivå 2.

CAP innebærer at en oppgjørsbank setter en øvre grense for hvor stor debet en deltakerbank kan ha i et oppgjør i Norges Bank. Størrelsen på CAP blir satt av oppgjørsbanken (DNB) ut fra DNBS rutiner for kredittstyring. Hvis en bank overskrider CAP og DNB ikke vil øke kredittgrensen, tas banken ut av avregningsresultatet fra NICS.

DNB har en løpende oppfølging av kredittrisikoen, som baseres på kvartalsregnskaper og møter med banksjefer/økonomiansvarlige i bankene. I DNB utføres den regnskapsmessige vurderingen av enheten med ansvar for kundene. DNB følger også med på posisjonene til deltakerne i oppgjøret fortløpende gjennom dagen. Eventuelle tap som følge av virksomheten som oppgjørsbank, vil dekkes av DNBS ordinære avsetning til tap på lån og garantier.

Norges Bank finner at kredittrisikoen DNB påtar seg ved å delta i NICS er begrenset og styres effektivt med bruk av CAP.

Norges Banks vurdering:

DNB oppfyller prinsipp 4.

Prinsipp 7: Likviditetsrisiko

En FMI skal måle, overvåke og håndtere sin likviditetsrisiko.

Divisjon Konserntreasury (KT) har overordnet ansvar for den samlede sammensetningen av bankens passivaside (dekking av DNBS likviditetsbehov). KT

har ansvaret for at likviditetsbehovet holdes innenfor kortsiktige rammer som er fastsatt av styret og har det operative ansvaret for den kortsiktige likviditetsstyring i norske kroner og for obligasjonslån i alle valutaer. KT har funksjonen som DNB-konsernets «lender of last resort» i norske kroner.

DNB må sikre dekning for egen posisjon og posisjonene til deltakerne i NICS Netto som gjøres opp fem ganger hver dag i NBO. Oppgjøret gjennomføres hvis DNB har tilstrekkelig saldo og låneadgang i Norges Bank. DNB utarbeider rullerende prognoser for likviditetsbehovet samme dag og for flere måneder fram tid. Prognosene omfatter forpliktelsene DNB samlet har i Norges Bank (også oppgjør som ikke berører rollen som oppgjørsbank).

Norges Bank finner at oppfølgingen av bankene på nivå 2, inkludert CAP, gir DNB kontroll over likviditetsforpliktelsene de har som operatør av et oppgjørsbanksystem.

Norges Banks vurdering:

DNB oppfyller prinsipp 7.

Prinsipp 8 og 9: Finalitet og pengeoppgjør

Etter prinsipp 8 skal en FMI ha klart definerte tidspunkt for endelig oppgjør, og senest innen stengetid på valuteringsdatoen.¹²

DNBs oppgjørsbanksystem er del av en større betalingsinfrastruktur. Kundebetaling blir overført fra hver bankdatasentral til NICS. NICS gjennomfører en avregning og resultatet av avregningen posteres på kontoer i NBO. Reglene for når en betaling er gjort opp i NBO følger av Norges Banks vilkår for kontohold.¹³ Regler for når en betaling er lagt inn i NICS, følger av Bits' regler for avregning og oppgjør.¹⁴

Norges Bank vurderer at regelverket er tydelig både for når en transaksjon er lagt inn og for når den er endelig gjort opp.

Etter prinsipp 9 skal en FMI gjennomføre pengeoppgjør i sentralbankpenger når det er praktisk og mulig.

Oppgjøret av avregninger skjer i NBO, mens posteringer for DNB sine deltakerbanker skjer på kontoer som deltakerbankene har hos DNB.

Norges Bank finner at DNB har en god kredittvurdering, slik at risikoen for deltakerne anses som lav.

Norges Banks vurdering:

DNB oppfyller prinsipp 8 og 9.

Prinsipp 13: Deltakermislighold

En FMI skal ha effektive og klart definerte regler og prosedyrer for å håndtere mislighold hos en deltaker.

Bits har etablert rutiner for å sette en bank i status «sperrert» i NICS for tilfeller der banker settes under offentlig administrasjon eller på andre måter ikke klarer å gjøre

¹² Valuteringsdato er datoen hvor renteberegningen av et beløp starter eller opphører.

¹³ https://static.norges-bank.no/globalassets/upload/betalingsystemer/nbo_vilkaar_kontohold_norges_bank_2019.pdf?v=12/12/2019114846&ft=.pdf

¹⁴ <https://www.bits.no/document/regler-om-avregning-og-oppgjor-for-transaksjoner-som-inngar-i-nics/>

opp forpliktelsene sine.¹⁵ DNB kan også suspendere deltakerbankene sine i slike tilfeller.

Under offentlig administrasjon gjelder særskilte regler for deltakelse i NICS. DNB har innrettet regelverket sitt i samsvar med regelverket for NICS. En deltakerbank som er i mislighold, vil normalt suspenderes fra både NICS og DNB med virkning fra neste oppgjørsdøgn.

I NICS-regelverket er det oppgjørsbank som får sanksjoner som følge av at en nivå-2 bank overskrider CAP. Fordeling av gebyrer ved sanksjoner er avtalt mellom partene i Deltageravtalen.

Ett av nøkkelhensynene i prinsippet er at en FMI skal gjennomføre tester av misligholdsprosedyrene med egne deltakere. Et oppgjørsbanksystem har en viktig rolle i betalingssystemet ettersom det gjør opp posisjoner på vegne av andre banker. Et oppgjørsbanksystem er likevel ikke kritisk for at oppgjør kan gjennomføres for nivå 2-banker, ettersom alle nivå 2-bankene har en konto i Norges Bank og kan gjøre opp sin posisjon i NBO.

Norges Bank vurderer at DNB bør øve på scenario med bytte av oppgjørsbank for sine deltakere, fortrinnsvis sammen med eksterne som NICS og NBO.

Norges Banks vurdering:

DNB oppfyller prinsipp 13.

Norges Banks anbefaling:

DNB øver på scenario med bytte av oppgjørsbank for sine deltakere. Slike øvelser bør finne sted minst hver tredje år og involvere NBO og NICS.

Prinsipp 15: Generell forretningsrisiko

En FMI skal identifisere, overvåke og håndtere sin generelle forretningsrisiko. FMI-en skal ha tilstrekkelig likvide eiendeler til å dekke potensielle tap som følge av forretningsrisiko, slik at FMI-en kan opprettholde driften og tjenestetilbudet hvis slike tap oppstår. De likvide eiendelene skal til enhver tid være store nok til å sikre en beredskapsløsning eller en ordnet avvikling av driften av kritiske funksjoner og tjenester.

Norges Bank vurderer at dette prinsippet må tolkes i lys av at oppgjørsbanksystemene utgjør en liten andel av bankenes totale virksomhet og at DNB er underlagt tilsyn av Finanstilsynet. Norges Bank ser videre at DNB har stor låneadgang i NBO sammenlignet med likviditetsbehovet som oppstår ved å drifte et oppgjørsbanksystem,¹⁶ og at DNB har etablert et planverk for å håndtere situasjoner med for lav kapitaldekning.

Norges Banks vurdering:

DNB oppfyller prinsipp 15.

¹⁵ Sperre betyr i praksis at en bank og bankens kunder ikke kan sende eller motta betalinger som avregnes i NICS. Banken vil dermed være stengt ute av det norske betalingssystemet. Se regelverket i Bits for nærmere detaljer: <https://www.bits.no/wp-content/uploads/2020/01/Regler-for-avregning-og-oppgjør-for-transaksjoner-som-inngår-i-NICS-m-NICS-Real.pdf>

¹⁶ Tallene her kan ikke opplyses eksternt, men DNBs låneadgang er av en helt annen størrelsesorden enn forpliktelsene DNB påtar seg som oppgjørsbank.

Prinsipp 17: Operasjonell risiko

En FMI skal identifisere mulige kilder til operasjonell risiko, både interne og eksterne, og redusere betydningen gjennom bruk av hensiktsmessige systemer, prinsipper, prosedyrer og kontroller. Systemene bør utformes for å sikre en høy grad av sikkerhet og operasjonell pålitelighet, og bør ha tilpasset og skalerbar kapasitet. Kontinuitetssystem skal ta sikte på tidsriktig gjenopprettelse av driften og oppfyllelse av FMI-ens forpliktelser, også ved omfattende og store avbrudd.

Deltakerbankene i DNB har selv ansvar for å sende transaksjonene til NICS. DNBs ansvar begrenser seg til å bokføre deltakerbankenes fordringer- eller skyldnader som oppgjørspartner. DNB må være trygg på at konteringsdataene banken mottar fra NICS kan leses inn.

DNB som interbanksystem følger de overordnede retningslinjene for operasjonell risikostyring som styret har vedtatt for banken, jf. prinsipp 3. Disse retningslinjene tilfredsstiller kravene Finanstilsynet har stilt i IKT-forskriften. Det er ikke egne systemer eller prosedyrer for interbanksystemet.

DNB har etablert kontinuitetsplaner og varslingsrutiner knyttet til transaksjonsutvekslingen med NICS. Dette omfatter alle transaksjoner DNB har, og det er dermed ikke etablert egne rutiner for DNB som oppgjørspartner.

DNB har en årlig plan for testing av samfunnskritisk virksomhet, som blant annet omfatter løsningene som er kritiske for oppgjørsvirksomheten. DNB har også reservesteder for personell som er sentrale for oppgjørsvirksomheten.

Kravet om skalérbarhet er ikke aktuelt for DNB, fordi DNB bare mottar nettoposisjonene til deltakerne. Eventuelle problemer knyttet til en sterk økning i antall transaksjoner må håndteres av NICS.

DNB har en egen enhet som overvåker og håndterer utvekslingen av transaksjoner med Norges Bank og NICS. Overvåkingen inkluderer rapportering av driftsavvik til Norges Bank, NICS og Konserntreasury (internt).

DNB har ikke egne retningslinjer for fysisk sikkerhet og informasjonssikkerhet i interbanksystemet, men følger bankens overordnede dokument for sikkerhetsstyring. Tilgangen til informasjon skal styres ut fra tjenstlige behov. Vesentlige endringer i risiko rapporteres umiddelbart til Konsernsikkerhet, som minst en gang i året vurderer konsernets retningslinjer for sikkerhet.

Norges Bank finner at DNB har etablert robuste løsninger, prosesser og rutiner for å sikre den operative driften av oppgjørssystemet. Norges Bank vil legge vekt på arbeid med cybersikkerhet i tilsyns- og overvåkingsarbeidet framover.

Norges Banks vurdering:

DNB oppfyller prinsipp 17.

Prinsipp 18: Tilgang

En FMI skal ha objektive, risikobaserte og åpent tilgjengelige deltakerkrav.

DNB krever at deltakerbanker må ha konsesjon for bankvirksomhet fra Finansdepartementet og delta i NICS. DNB krever også at forretningsmessige vilkår som kredittrisiko må være oppfylt. DNB har løpende oppfølging av deltakerbankene for å sikre at kravene blir møtt.

Norges Bank finner at alle deltakere blir vurdert ut fra de samme og åpent tilgjengelige deltakerkrav.

Norges Banks vurdering:
DNB oppfyller prinsipp 18.

NORGES BANK MEMO
NR 4 | 2020

Prinsipp 21: Effektivitet

En FMI skal møte kravene som stilles fra deltakere og markedet det betjener, på en effektiv måte.

Bankene som deltar i betalingsoppgjørene gjennom DNB, får tilgang til oppgjørsrammer i DNB. Oppgjørene i DNB forenkler dermed likviditetsstyringen for slike banker. Samtidig reduseres risikoen for forstyrrelser i oppgjørene i Norges Bank når mindre banker ikke selv må påse at de har dekning for oppgjørene.

Norges Bank finner at DNB gjennom rollen som oppgjørsbank forenkler betalingsoppgjørene for mindre banker og reduserer forstyrrelsene i oppgjøret i Norges Bank.

Norges Banks vurdering:
DNB oppfyller prinsipp 21.

Prinsipp 23: Transparens

En FMI skal ha klare og uttømmende regler og rutiner, og den skal gi deltakerne tilstrekkelig informasjon om risiko, priser og andre kostnader. Alle relevante regler og viktige rutiner skal offentliggjøres.

De viktigste regelverkene som gjelder for DNBs oppgjørsbankvirksomhet er «Vilkår for kontohold i Norges Bank» og «Regler for avregning og oppgjør av transaksjoner som inngår i NICS». Regelverkene er offentlig tilgjengelige og skal være kjente blant deltakerne. Blant annet gjennomfører NICS en selvsertifisering blant nivå-1- og nivå-2-bankene der disse bankene skal bekrefte at NICS-regelverket er kjent. DNB driver også løpende opplæring av bankene som deltar i oppgjøret.

Norges Bank finner at reglene for DNBs oppgjørsbankvirksomhet er tilstrekkelige og offentlig tilgjengelige.

Norges Banks vurdering:
DNB oppfyller prinsipp 23.

NORGES BANKS
VURDERING AV
INTERBANKSYSTEMET NICS,
OG DNBS OG SPAREBANK 1
SMNS
OPPGJØRSBANKSYSTEM
MOT INTERNASJONALE
PRINSIPPER FOR
FINANSIELLE
INFRASTRUKTURER

3.3. SpareBank 1 SMNs oppgjørsbanksystem

NORGES BANK MEMO
NR 4 | 2020

NORGES BANKS
VURDERING AV
INTERBANKSYSTEMET NICS,
OG DNBS OG SPAREBANK 1
SMNS
OPPGJØRSBANKSYSTEM
MOT INTERNASJONALE
PRINSIPPER FOR
FINANSIELLE
INFRASTRUKTURER

Prinsipp 1-3: Organisering

Etter prinsipp 1 om «juridisk grunnlag» skal en FMI ha et velfundert, klart, transparent og rettskraftig juridisk grunnlag for alle betydningsfulle deler av sin virksomhet.

SpareBank 1 SMN (SMN) har konsesjon fra Finansdepartementet for å drive bankvirksomhet, og er underlagt Finanstilsynet som tilsynsmyndighet.

BSL danner lovgrunnlaget for drift av oppgjørsbanksystem i Norge. SMN har fritak for konsesjon og tilsyn fra Norges Bank etter BSL, på grunn av systemets begrensede omfang. Norges Bank overvåker SMNs oppgjørsbanksystem.

Opgjørssystemet til SMN er som nevnt på side 3 et kvasisystem. Det vil si et system som har viktige trekk felles med FMI-er, men som ikke er en FMI. Som nevnt på side 4 gjør SpareBank 1 SMN opp på vegne av ti banker i NBO.

Regelverket for oppgjørsbanksystemet til SMN er utarbeidet i regi av SMN, Bits og Norges Bank. SMN har inngått avtaler med egne deltakere om oppgjørsbankbanktjenesten de leverer.

Norges Bank finner at regelverket er velfundert, klart, transparent og gir et rettskraftig juridisk grunnlag for alle betydningsfulle deler av oppgjørsbankvirksomheten til SMN.

Etter prinsipp 2 om «styringsstruktur» skal en FMI ha en styringsstruktur som er klar og transparent, og som medvirker til at FMI-en er robust og effektiv.

Styret i SMN har etablert et rammeverk for risikostyring og definert maksimal risiko selskapet vil ta innenfor ulike risikoområder. En etterlevelsesfunksjon gjennomfører kontroller og rapporterer til ledelsen og styret. Oppgjørsbanksystemet er organisert i SMN sin Finansavdeling og får ved behov bidrag fra andre avdelinger (for eksempel IT-avdelingen). Det er klare rapporteringslinjer fra oppgjørsbanksystemet til konsernledelsen.

Norges Bank finner at SMN har organisert oppgjørsbanksystemet på en måte som ivaretar intensjonen med prinsipp 2.

Etter prinsipp 3 om «rammeverk for risikostyring» skal en FMI ha et godt rammeverk for å håndtere juridisk, finansiell og operasjonell risiko.

Styret i SMN har fastsatt en risikotoleranse, prinsipper for risikostyring og organisert risikostyringen i tre linjer for hele banken. Rammeverkene og prosessene for risikostyring er dokumentert skriftlig og basert på internasjonale standarder. Ansvar for styret, konsernledelsen og medarbeidere har i risikostyringen, er tydelig dokumentert. Rammeverkene blir regelmessig revidert. Risiko rapporteres regelmessig til styret. Det er identifisert egne risikoer ved SMNs oppgjørsbanksystem og scenarier som hindrer oppgjørsbanksystemet i å nå definerte mål. Disse scenarioene blir gjennomgått regelmessig. Risikoer ved SMNs oppgjørsbanksystem rapporteres med øvrig risiko for banken. Norges Bank finner at risikorammeverket bidrar til å gi trygghet for at oppgjørsbankvirksomheten drives med forsvarlig risiko.

Ett av nøkkelhensynene i prinsippet er at en FMI skal gjennomføre tester av misligholdsprosedyrene med egne deltakere.

Norges Bank vurderer at SMN oftere kan ta initiativ til å øve bytte av oppgjørsbank for nivå 2-banker med egne deltakere, for eksempel hvert tredje år. Videre bør beredskapsplanene til SMN inneholde håndtering av offentlig administrasjon av en deltakerbank.

Norges Banks vurdering:
SMN oppfyller prinsipp 1, 2 og 3.

Norges Banks anbefaling:
SMN inkluderer håndtering av offentlig administrasjon av en deltakerbank i sine beredskapsplaner.

SMN bør ta initiativ til å øve på scenariet håndtering av offentlig administrasjon av deltakerbank med eksterne minimum hvert tredje år. Slike øvelser bør involvere NBO og NICS.

Prinsipp 4: Kredittrisiko

En FMI skal måle, overvåke og håndtere sine kreditteksponeringer overfor deltakerne, som oppstår fra egne betalinger, avregning eller oppgjør.

SMN påtar seg en forpliktelse på vegne av deltakerne og krever ikke sikkerhet. SMN pådrar seg dermed en kredittrisiko gjennom sin rolle som oppgjørsbank. Størrelsen på kredittrisikoen er begrenset gjennom ordningen med CAP som Bits har etablert for bankene med oppgjør på nivå 2.

CAP innebærer at en oppgjørsbank setter en øvre grense for hvor stor debet en deltakerbank kan ha i et oppgjør i Norges Bank. Størrelsen på CAP blir satt av oppgjørsbanken (SMN) ut fra SMNs rutiner for kredittstyring. Hvis en bank overskrider CAP og SMN ikke vil øke kredittgrensen, tas banken ut av avregningsresultatet fra NICS.

SMN har satt mål og rammer for risikoappetitten gjennom en kredittstrategi. Kredittstrategien følges opp gjennom retningslinjer og rutiner. Disse oppdateres minimum årlig. SMN setter individuelle CAP på sine deltakerbanker ut fra kredittvurderinger og overvåker deltakerbankenes utnyttelse av CAP gjennom dagen.

SMN overvåker løpende i NICS Online nettoposisjonen mot hver av sine deltakerbanker.

Norges Bank finner at SMNs etablerte rammeverk og rutiner gir en trygghet for at kredittrisikoen som oppstår i NICS, er forsvarlig håndtert.

Norges Banks vurdering:
SMN oppfyller prinsipp 4.

Prinsipp 7: Likviditetsrisiko

En FMI skal måle, overvåke og håndtere sin likviditetsrisiko.

Styret i SMN har utarbeidet en strategi for håndtering av likviditetsrisiko og etablert beredskapsplaner for å håndtere ulike scenarier med markedsuro. SMN gjennomfører regelmessige stresstester av eget likviditetsbehov. SMNs likviditetsbehov knyttet til oppgjøret av avregninger fra NICS på vegne av deltakerbankene, er oppad begrenset hver dag av CAP, som SMN har etablert mot hver deltakerbank. Deltakerbankenes CAP kan økes gjennom dagen og reduseres fra og med neste virkedag.

SMN har tilstrekkelig innskudd og låneadgang i Norges Bank til å dekke egne og deltakerbankenes posisjoner i NICS. Gjennom NBO Online og NICS Online følger SMN med på egen likviditetsbruk gjennom dagen.

NORGES BANK MEMO
NR 4 | 2020

NORGES BANKS
VURDERING AV
INTERBANKSYSTEMET NICS,
OG DNBS OG SPAREBANK 1
SMNS
OPPGJØRSBANKSYSTEM
MOT INTERNASJONALE
PRINSIPPER FOR
FINANSIELLE
INFRASTRUKTURER

Norges Bank finner at oppfølgingen av bankene, inkludert CAP, gir SMN kontroll over likviditetsforpliktelsene de har som operatør av et oppgjørsbanksystem.

Norges Banks vurdering:
SMN oppfyller prinsipp 7.

Prinsipp 8 og 9: Finalitet og pengeoppgjør

Etter prinsipp 8 skal en FMI ha klart definerte tidspunkt for endelig oppgjør, og senest innen stengetid på valuteringsdatoen.¹⁷

SMNs oppgjørsbanksystem er del av en større betalingsinfrastruktur. Kundebetaling blir overført fra hver bankdatasentral til NICS. NICS gjennomfører en avregning og resultatet av avregningen posteres på kontoer i NBO. NICS gjennomfører fem avregninger daglig. Reglene for når en betaling er gjort opp i Norges Bank, er gitt i Norges Banks vilkår for kontohold¹⁸. Regler for når en betaling er lagt inn i NICS, følger av Bits' regler for avregning og oppgjør.¹⁹

Norges Bank vurderer at regelverket er tydelig både for når en transaksjon er lagt inn og for når den er endelig gjort opp.

Etter prinsipp 9 skal en FMI gjennomføre pengeoppgjør i sentralbankpenger når det er praktisk og mulig.

Oppgjør av avregninger skjer i NBO, mens posteringer for SMNs deltakerbanker skjer på kontoer som deltakerne har hos SMN. Sistnevnte er i private bankpenger. Ettersom SMN posterer posisjoner på egne konti, er risikoen for SMN begrenset oppad ved CAP. Deltakerbankene kan selv styre sine innskudd hos SMN.

Norges Bank finner at SMN har en god kredittvurdering, slik at risikoen for deltakerne anses som lav.

Norges Banks vurdering:
SMN oppfyller prinsipp 8 og 9.

Prinsipp 13: Deltakermislighold

En FMI skal ha effektive og klart definerte regler og prosedyrer for å håndtere mislighold hos en deltaker.

Bits har etablert rutiner for å sette bank i status «sperrert» i NICS for tilfeller der banker settes under offentlig administrasjon eller på andre måter ikke klarer å gjøre opp forpliktelsene sine. SMN kan også suspendere deltakerbankene sine i slike tilfeller.

Under offentlig administrasjon gjelder særskilte regler for deltakelse i NICS. SMN har innrettet regelverket sitt i samsvar med regelverket for NICS. En deltakerbank som er i

¹⁷ Valuteringsdato er datoen hvor renteberegningen av et beløp starter eller opphører.

¹⁸ https://static.norges-bank.no/globalassets/upload/betalingsystemer/nbo_vilkaar_kontohold_norges_bank_2019.pdf?v=12/12/2019114846&ft=.pdf

¹⁹ <https://www.bits.no/document/regler-om-avregning-og-oppgjor-for-transaksjoner-som-inngar-i-nics/>

mislighold, vil normalt suspenderes fra både NICS og SMN med virkning fra neste oppgjørsmøte.

I NICS-regelverket er det oppgjørsbank som får sanksjoner som følge av at en nivå-2-bank overskrider CAP. SMN har avtalt med sine deltakere at i den grad det ikke er SMNs skyld at det ilegges gebyr, skal nivå-2-banken belastes.

Et av nøkkelhensynene i prinsippet er at en FMI skal gjennomføre tester av misligholdsprosedyrene med egne deltakere. Et oppgjørsbanksystem har en viktig rolle i betalingssystemet ettersom det gjør opp posisjoner på vegne av andre banker. Et oppgjørsbanksystem er likevel ikke kritisk for at oppgjør kan gjennomføres for nivå 2-banker, ettersom alle nivå-2-bankene har en konto i Norges Bank og kan gjøre opp sin posisjon i NBO.

Norges Bank finner at det er definert regler og prosedyrer for mislighold. Private oppgjørsbanker som SMN, bør regelmessig øve på bytte av oppgjørsbank for sine deltakere, fortrinnsvis sammen med eksterne som NICS og NBO.

Norges Banks vurdering:
SMN oppfylder prinsipp 13.

Norges Banks anbefaling:
SMN initierer årlig øvelser med egne deltakere om brudd på CAP. SMN øver på scenario med bytte av oppgjørsbank for sine deltakere, fortrinnsvis sammen med eksterne som NICS og NBO, minimum hvert tredje år.

Prinsipp 15: Generell forretningsrisiko

En FMI skal identifisere, overvåke og håndtere sin generelle forretningsrisiko. FMI-en skal ha tilstrekkelig likvide eiendeler til å dekke potensielle tap som følge av forretningsrisiko, slik at FMI-en kan opprettholde driften og tjenestetilbudet hvis slike tap oppstår. De likvide eiendelene skal til enhver tid være store nok til å sikre en beredskapsløsning eller en ordnet avvikling av driften av kritiske funksjoner og tjenester.

Etter Norges Banks vurdering må dette prinsippet tolkes i lys av at oppgjørsbanksystemet utgjør en liten del av virksomheten til SMN. Norges Bank har vektlagt at tre forhold. For det første har SMN stor låneadgang i NBO sammenlignet med likviditetsbehovet som kan oppstå som oppgjørsbank. For det andre har SMN etablert CAP mot egne deltakere for å styre eksponeringen og for det tredje har SMN planverk for å håndtere situasjoner med manglende markedsfinansiering.

Norges Banks vurdering:
SMN oppfylder prinsipp 15.

Prinsipp 17: Operasjonell risiko

En FMI skal identifisere mulige kilder til operasjonell risiko, både interne og eksterne, og redusere betydningen gjennom bruk av hensiktsmessige systemer, prinsipper, prosedyrer og kontroller. Systemene bør utformes for å sikre en høy grad av sikkerhet og operasjonell pålitelighet, og bør ha tilpasset og skalerbar kapasitet. Kontinuitetssystem skal ta sikte på tidsriktig gjenopprettelse av driften og oppfyllelse av FMI-ens forpliktelser, også ved omfattende og store avbrudd.

SMN har identifisert risikoer for at oppgjørsbankfunksjonen ikke skal fungere. Scenarioene inkluderer feil i infrastruktur, programvare, ondsinnede angrep, samt feil hos deltakere og tilknyttede FMI-er. Minimum årlig og ved større omlegginger, vurderer SMN om etablerte risikoreduserende tiltak er tilstrekkelige for de identifiserte scenariene og om det er andre risikoer som kan true oppgjørsbankvirksomheten fra å

levere tjenester som normalt. SMN øver regelmessig på beredskaps- og katastrofeplaner for å sikre at planene er kjent blant de ansatte og at planene fungerer.

SMN har stilt krav til leverandører om tilgjengelighet og beredskapsplaner for tjenester som er utkontraktert.

Norges Bank finner at SMN har etablert robuste løsninger, prosesser og rutiner for å sikre den operative driften av oppgjørssystemet.

Norges Banks vurdering:
SMN oppfyller prinsipp 17.

Prinsipp 18: Tilgang

En FMI skal ha objektive, risikobaserte og åpent tilgjengelige deltakerkrav.

SMN har fire krav til deltakelse i oppgjørssystemet:

- Banken må ha konsesjon til å drive bankvirksomhet i Norge
- Banken må være medlem i Finans Norge og følge regelverk fastsatt av Bits
- Banken må være deltaker i NICS
- Banken må bruke samme datasentral eller datasentral med samme grensesnitt som SMN

Vilkår for deltakelse avtales bilateralt mellom deltakerbankene og SMN.

Norges Bank finner at deltakerkravene er objektive og åpent tilgjengelige.

Norges Banks vurdering:
SMN oppfyller prinsipp 18.

Prinsipp 21: Effektivitet

En FMI skal møte kravene som stilles fra deltakere og markedet det betjener, på en effektiv måte.

Bankene som deltar i betalingsoppgjørene gjennom SMN, får tilgang til kredittlinjer i SMN. Oppgjørene i SMN forenkler dermed likviditetsstyringen for slike banker. Samtidig reduseres risikoen for forstyrrelser i oppgjørene i Norges Bank når mindre banker ikke selv må påse at de har dekning for oppgjørene.

Norges Bank finner at SMN gjennom rollen som oppgjørspartner forenkler betalingsoppgjørene for mindre banker og reduserer forstyrrelsene i oppgjøret i Norges Bank.

Norges Banks vurdering:
SMN oppfyller prinsipp 21.

Prinsipp 23: Transparens

En FMI skal ha klare og uttømmende regler og rutiner, og den skal gi deltakerne tilstrekkelig informasjon om risiko, priser og andre kostnader. Alle relevante regler og viktige rutiner skal offentliggjøres.

De viktigste regelverkene for SMNs oppgjørspartnervirksomhet er «Vilkår for kontohold i Norges Bank» og «Regler for avregning og oppgjør av transaksjoner som inngår i NICS». Regelverkene er offentlig tilgjengelig og skal være kjent blant deltakerne i

NICS. Blant annet gjennomfører NICS en selvsertifisering blant nivå-2-bankene, der bankene skal bekrefte at NICS-regelverket er kjønt.

Norges Bank finner at reglene for SMNs oppgjørsbankvirksomhet er tilstrekkelige og offentlig tilgjengelige.

Norges Bank vurdering:
SMN oppfyller prinsipp 23.

NORGES BANK MEMO
NR 4 | 2020

NORGES BANKS
VURDERING AV
INTERBANKSYSTEMET NICS,
OG DNBS OG SPAREBANK 1
SMNS
OPPGJØRSBANKSYSTEM
MOT INTERNASJONALE
PRINSIPPER FOR
FINANSIELLE
INFRASTRUKTURER